

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЗМІ НА ФОРМУВАННЯ АГРЕСИВНОСТІ ТА НАСИЛЬСТВА ДІТЕЙ РІЗНИХ ВІКОВИХ ПЕРІОДІВ

Анотація. У статті розкритий вплив засобів масової інформації на формування агресивності та насильства на психіку дітей різних вікових періодів.

Аннотация. В статье раскрыто влияние способов массовой информации на формирование агрессивности и насилия на психику детей разных возрастных категорий.

Annotation. This article reveals the influence of the mass media on the formation of aggression and violence on the psychics of the children of different ages.

Засоби масової інформації, і особливо телебачення, стали невід'ємною частиною культури сучасного суспільства. Саме ЗМІ здійснюють своєрідний інформаційний вплив, на основі якого людина, і зокрема молода, формує певний світогляд щодо способу і стилю життя, моделей поведінки. У цьому розумінні засоби масової інформації мають в своєму розпорядженні невичерпні можливості позитивного впливу на свідомість людей, формування у них, особливо у неповнолітніх і молоді, високих моральних якостей, громадської активності, зразків правомірної поведінки, нетерпимості до порушень закону тощо. Між тим, як свідчить практика, ЗМІ, і зокрема телебачення, не виконують в повній мірі ці завдання, крім того, далеко не поодинокі випадки негативного впливу телебачення на поведінку неповнолітніх, коли з телеекрану пропагуються стандарти поведінки телегероїв, які несумісні з ціннісними орієнтирами суспільства і пов'язані з демонстрацією культу сили, жорстокості тощо [1].

Необхідність поглиблення наукових досліджень проблем використання засобів масової інформації для запобігання негативного впливу серед неповнолітніх набуває актуальності також у зв'язку з розширенням технічних можливостей інформаційного забезпечення суспільства та відповідно необхідністю удосконалення нормативно-правової бази щодо суб'єктів інформаційної діяльності. Оскільки неповнолітні в переважній більшості випадків надають перевагу телебаченню, то ЗМІ головним чином досліджений в роботі. Слід зазначити, що проблему впливу засобів масової інформації на свідомість взагалі та протиправну поведінку неповнолітніх вивчали такі зарубіжні та вітчизняні вчені: В. Батиргарєєва, Р. Берон, О. Волянська, В. Голіна, Б. Головкін, В. Гончаренко, О. Гордякова, І. Даньшин, А. Долгова, О. Дроздов, С. Еніклопов, Д. Майерс, О. Михайленко, М. Назаров, В. Пушкарь, Д. Річардсон, М. Семчик, Д. Срібняк, К. Тарасов, А. Тузов, І. Туркевич, В. Шакур, та інші. Однак в Україні монографічні дослідження цієї проблеми практично відсутні. Телебачення є могутнім соціалізуючим фактором у нашому суспільстві. Ряд авторів вважає, що, показуючи дітям по телевізору величезну кількість сцен насильства, ми привчаємо їх до думки, що агресія – загальноприйнятний вихід із ситуацій, що викликають фрустрацію. Деякі, навпаки, стверджують, що насильство, яке діти спостерігають на телеекрані, може слугувати заміщенням реальної агресії, в результаті якої агресивність дітей знижується, а не зростає. Хоча друга теорія і привабливіша, але отримані у дослідженнях вчених результати не підтверджують її. Неодноразово повертаючись до цієї проблеми, вчені дійшли висновку, що сцени насильства, які демонструються по телебаченню викликають невелике, але статистично значуще збільшення агресивності глядачів [3].

Насильство, яке допомагає добру здобути перемогу над злом, більшості дітей не завдає шкоди. Але у свідомості деяких дітей щоденні приклади агресивної поведінки на телеекрані можуть поєднуватися з реальним життям, у якому багато ролей – батьків, братів і сестер, друзів – виконуються за допомогою агресивних і антисоціальних моделей. Це, в свою чергу, примножує прояв агресії в поведінці дитини, особливо з визначеними рисами чи особистості з емоційними проблемами [2].

Діти у віці трьох місяців можуть звертати увагу на працюючий телевізор нетривалий час, якщо дорослі фізично спрямовують їхню увагу до телевізора. Шестимісячні діти можуть самі спрямовувати свою увагу на телевізор і утримувати її протягом 16 хвилин, якщо вони знаходяться біля телевізора і не зайняті чим-небудь цікавим і захоплюючим. Але найчастіше в дітей є заняття цікавіше – їм більше подобається їсти, знаходитися в комфортній обстановці, плазувати, гратися улюбленими іграшками. Немовлята знаходяться біля телевізора і піддаються його впливу приблизно двох годин на день. При цьому саме „перегляду передач” вони приділяють менше, ніж 10% цього часу. Цілком очевидно, що це „випадкові” впливи телебачення, тому що в більшості випадків діти просто знаходяться в тій же кімнаті, у якій інші члени родини дивляться телевізор. Проте, деякі матері свідомо намагаються показати своїм дітям освітні телепередачі в спеціально відведений час. Вони стверджують, що при такому підході діти втягуються у процес перегляду телевізора, таким чином можуть наслідувати деякі побачені дії. Діти у віці одного року приділяють візуальну увагу тим частинам передачі, у яких звучить музика і відбувається часта зміна різних епізодів. Таким чином коли однорічні діти „дивляться” телевізор, вони, пропускають більшість з того, що дорослі вважають цікавим і корисним, сприймаючи телесюжети насамперед як чергування фрагментованих малюнків та звуків. Докладаючи зусилля, вони іноді можуть групувати прості комбінації цих малюнків в образ, наприклад персонаж, яким рухається чи розмовляє. Діти у віці 14 місяців звертають увагу та імітують побачені з телеекрана дії дорослого, які використовують іграшку новим чином, використовуючи при цьому відносно складну послідовність дій. У більшості випадків діти можуть наслідувати побачену поведінку, якщо вона представлена у простій і повчальній формі [4].

У літературі не представлено, досліджень які б виявляли ефекти впливу на дитинства насильства. Крім того, діти часто не виявляють зацікавленості в тому, що дорослі вважають цікавим і значущим, і тому можна стверджувати, що сцени насильства на екрані залишають їх байдужими. Як зазначалося вище, діти дійсно можуть наслідувати побачену по телевізору поведінку, але тільки якщо вона представлена у простій і повчальній формі. Однак можна припустити, що при перегляді сцен насильства, що відрізняються високим рівнем активності персонажів, частою зміною різних епізодів, наявністю шуму і музичного супроводу, діти будуть копіювати найпростіші дії – плескати в долоні, кивати головою і тощо [4].

У віці 2,5 років у дітей змінюється ставлення до телебачення. Хоча вони проводять скільки ж біля телевізора, як і молодші діти, але увагу звертають в більше ніж 3-4 рази. Діти цього віку починають самостійно спрямовувати свою увагу на телевізор, навіть коли вони граються, чи зайняті якоюсь іншою діяльністю. Ці зміни пов'язані з загальним розвитком дитини, а саме з формуванням здібностей переносити об'єкти і дії у „внутрішній” психічний план і уявляти їх у формі думок, слів і спогадів. Саме ця здатність дозволяє дітям виділяти значення з телевізійного змісту. У зв'язку з розвитком когнітивної сфери, діти стають постійними телеглядачами. До 3-х років у більшості дітей є своя улюблена телепередача. В середньому вони проводять біля телевізора приблизно дві години на день і виявляють особливу зацікавленість до означених телепередач

освітнього, пригодницького, комедійного та ігрового змісту. Як і дорослі, маленькі телеглядачі вибирають, що їм дивитися, спираючись на зміст телепрограми, але вони все-таки віддають перевагу мультиплікаційним фільмам і програмам, у яких йде часта зміна подій. Особливо їм подобається дивитися дитячі освітні передачі.

Незважаючи на недостатню кількість досліджень впливу визначених ефектів насильства з телеекранів на маленьких дітей, можемо припустити, що діти 1,5-3 років здатні переймати різні типи побаченої поведінки. Діти будуть наслідувати і тому, що вони бачать і тому, що чують. Як доказ тому, діти у віці двох років можуть повторювати цілі фрази з телевізійних реклам. Таким чином, зважаючи на свою зацікавленість повсякденній діяльності, діти менше приділяють уваги телевізору і пропускають велику частину з того, що дорослі назвали б змістом програми. Те, що демонструється по телевізору, сприймається дітьми до півтора років як звукові і світлові фрагменти, які слідують один за одним. Ці образи вони здатні згрупувати в комбінації, наділивши їх значенням (наприклад, людськими і тваринними характерними рисами). Хоча жодне дослідження дотепер не стосувалося безпосередньо вивчення того, як сцени насильства в телевізійних програмах впливають на дітей, для багатьох психологів очевидно, що діти цього віку можуть імітувати поведінку, що демонструють по телебаченню, особливо якщо вона була представлена як зразок, тобто в структурованій та „навчальній” моделі. Діти стають повноцінними глядачами до двох з половиною років. У цьому віці вони починають приділяти більшу увагу телевізору, а також розвивають обмежену здатність виділяти значення зі змісту. Діти імітують те, що бачать і чують по телевізору. Паттерни сприйняття одержуваної зорової інформації, яку діти засвоюють у ранньому дитинстві, впливають на їхні звички в сприйнятті навколишнього світу надалі. У цьому віці у дітей формується перевага до мультфільмів і програм, у яких герої рухаються швидко. Іншими словами, діти стають більш вразливими перед потоком насильства на телебаченні [1].

У дошкільному віці діти починають дивитися телевізор переважно з дослідницьким інтересом. Вони активно вишуковують значення в змісті, але більше всього їх приваблюють швидкі рухи героїв, часта зміна сцен і інтенсивні або зненацька виникаючі образи і звуки.

У багатьох випадках, якщо сцени насильства мають вище вказані характеристики, у дошкільнят виникає схильність до їхньої імітації. По суті, не саме по собі насильство робить мультфільми привабливими для дітей цього віку, а те, як саме діють головні герої. Тому, віддаючи перевагу перегляду мультфільмів, діти залишаються вразливими до насильства в повсякденному житті. І більш того, вони не здатні розглядати насильство в його контексті, враховуючи таку тонку інформацію, як мотивація і наслідки вчинених дій. Як наслідок цього, у дошкільнят може спостерігатися агресивна поведінку під час ігор після перегляду будь-яких програм, що збуджують активність, а особливо „бойовиків” [2].

Проблема впливу насильства на психіку людини демонструються в телевізійних передачах, не раз слугувала предметом психологічних досліджень. Велика частина таких досліджень була спрямована на вивчення впливу телевізійного насильства на дошкільнят. Було виявлено достатньо сильний вплив сцен насильства як на хлопчиків, так і на дівчаток цієї вікової групи, особливо коли насильство пред'являлося у форматі дитячих телевізійних передач. Такий ефект викликаний рядом психологічних причин, що пояснює, чому саме дошкільнята є найбільш вразливими до сцен насильства на телебаченні. У ході досліджень було з'ясовано, що дитяча увага утримується в телевізійних передачах частіше і стійкіше, коли залучаються яскраві і помітні зображення (гучна музика, незвичні, специфічні звуки). Варто зазначити, що саме ці

характеристики, як правило, і супроводжують сцени насильства в дитячих телепередачах (яскраві костюми героїв, ефектні вибухи і голосні вигуки героїв). Діти сприймають ці характерні риси як сигнали того, що повинно відбутися щось цікаве. Крім того, було помічено, що дошкільнята більше уваги приділяють і краще розуміють яскраві, формальні, „фізичні” сторони сюжетів, у той час як більш складні і тонкі змісти від них вислизують. Така особливість дитячого сприйняття прямо пов’язана з впливом телевізійного насильства на психіку дитини. Виявилось, що в сценах насильства дитина орієнтується не у контексті ситуації, а ну зовнішні формальні ознаки. Тобто, для дитини „винуватий той, кого б’ють”. Діти дошкільного віку оцінюють героя в основному з його зовнішніми ознаками, не звертаючи уваги на емоції та особистісну гідність. Було встановлено, що діти більш негативно ставляться до героїв із незвичною зовнішністю, не схожою на людей (зелена шкіра, роги і тощо). Також діти негативно ставляться і до людських персонажів, якщо їхня зовнішність здається їм дивною (африканці, китайці, араби, кавказці) [3].

Дошкільнята не завжди здатні розмежовувати реальність і нереальність подій, що відбуваються на екрані. Якщо в сюжеті присутні казкові герої (вампири, інопланетяни, примари, казкові тварини і т.д.), то діти ще визначають ці події як „нереальні”. Але інша картина спостерігається, якщо у сцені беруть участь люди, які незважаючи на всю незвичайність їхніх дій, поводять себе так, що діти визначають цю сцену реального. Тому дуже небезпечно використовувати в дитячих телевізійних програмах сцени насильства за участю людей, оскільки вони надають дітям готові моделі поведінки. Підводячи підсумок усього вище сказаного, можна відзначити, що: діти приділяють увагу тим сценам насильства, що характеризуються яскравістю і динамічністю; вони реагують на сцени насильства під впливом не змістових, а формальних, зовнішніх показників; діти погано розмежовують „реальність” і „нереальність” подій, які відбуваються на екрані; багато дітей дошкільного віку відчувають страх перед телевізійними сценами насильства.

Період від 6 до 11 років є критичним для розуміння впливу телебачення на агресивність. У цьому віці в дітей розвиваються когнітивні здібності, що дозволяють стежити за сюжетом, здатність робити висновки по змісту і розпізнавати мотивацію і наслідки дій героя. Крім цього, вони витрачають все менше і менше зусиль, щоб зосередити увагу на екранному зображенні.

У цей діти досить часто дивляться мультфільми, але поряд з цим починають дивитися більш „дорослі” чи сімейно-орієнтованні програми. Крім того, у них виявляється вражаючий інтерес до трилерів, які вони дивляться, навмисно лякаючи себе в спробі перебороти власні страхи. У міру того як знижується страх, вони стають толерантнішими до насильства в реальному світі. Ближче до молодшого підліткового віку у дітей формується здатність до абстрагування на високому рівні, але вони ще рідко використовують цю можливість коли дивляться телевізор. У цьому віці діти витрачають на перегляд телевізійних програм менше часу, чим раніше, крім того, вони перестають дивитися телевізор разом із родиною. Їхні інтереси в цьому віці стосуються питань незалежності, романтичних стосунків, у них формуються стійкі переваги в музиці, з’являється захоплення фільмами жахів і, особливо, в хлопчиків фільмами еротичного змісту. Підлітків більшій мірі сумніваються в реальності телевізійного змісту, ніж молодші школярі й у меншій мірі ідентифікують себе з телегероями. Відсоток молодших підлітків, що продовжують вірити в реальність телевізійного змісту й ідентифікувати себе з героями, мізерно малий. Це в основному ті підлітки, які більш агресивні, ніж їхні однолітки. Здатність до абстрагування на високому рівні, а також тенденція до непокори

формальним авторитетам роблять молодших підлітків вразливішими до імітації деяких видів телевізійної агресії, злочинів і суїцидальних спроб [4].

Діти демонструють більше фізичної агресії й інших форм антисоціальної поведінки в результаті перегляду сцен насильства на телебаченні, ніж діти більш старшого віку. У підлітковому віці кількість випадків такої поведінки зростає в хлопчиків і сильно знижується у дівчаток. У вирішенні цієї проблеми слід враховувати індивідуальні розбіжності дітей, зміст телепередач, спосіб переробки інформації, значення, що вони додають переглянутому матеріалу, особистісний досвід дітей. Тільки з огляду на всі ці розбіжності, можна вивчати вплив телевізійного насильства на юних глядачів. З погляду впливу сцен насильства на розвиток агресії восьмирічний вік часто називають критичним. У цьому віці відбуваються когнітивні й емоційні зміни, найголовніші з яких – це перехід від переважно перцептивного сприйняття інформації до концептуального розуміння світу. Восьмирічні діти не стають більш агресивнішими, якщо насильство, яке вони бачать з телеекранів, представляється як зло, як таке, що викликає страждання чи покарання. У цьому віці в дітей розвивається здатність розпізнавати незмінні якості предмета і динамічні властивості об'єктів. Вони здатні використовувати більш складні системи класифікації предметів і подій. Це дозволяє їм розпізнавати більшу кількість невловимих і формальних властивостей і робити на основі зрозумілого ними змісту логічні висновки навіть при відсутності конкретних подій. Таким чином, вони можуть більш повно зрозуміти сюжет і пояснити його з точки зору емоційних переживань і мотивів телегероїв. Діти цього віку часто використовують стереотипи для класифікації героїв, якщо в них недостатньо інформації про їхню поведінку в минулому. Але коли ця інформація є, вони використовують її для складання доповнення характерологічного портрета персонажа. У восьмирічному віці діти мають вражаючу здатність зрозуміти зміст телевізійного світу, але не завжди використовують його. Природньо, що діти, які переглядають телепередачі заради отримання інформації, інтелектуально розвинені і знають більше за інших. Разом із тим більшість дітей переглядають телевізійні програми для того, щоб розважитися чи просто „убити” час, тому процес переробки інформації в них поверхневий і некритичний. Діти восьмирічного віку дуже вразливі, адже „реальне” для 8-них означає фізично існуюче у світі. Вони стають більш агресивнішими після того, як переглянуть насильство по телевізору, і повірять у те, що побачене відображає реальне життя. Тільки до 10 років „сьогодення” інтерпретується швидше як „можливе в реальному житті”. Для дітей, що ототожнюють насильство і реальність, весь насильницький зміст фільмів розглядається як потенційно корисний посібник до дій у реальному житті. Тенденція ідентифікуватися з агресивними героями включається в агресивні фантазії. Тема „сили” частіше вибирається дітьми під час перегляду й обговорення телевізійних програм. Вона виникає не випадково – діти цього віку прагнуть досягнути певного статусу і незалежності як в особистісному, так і асоціальному просторі. Однак діти, які продукують фантазії або ідентифікуються з агресивними героями, найбільш піддаються впливу телевізійного насильства. Ці фантазії слугують їм репетицією жорстоких відповідей на реальні життєві ситуації. Крім того, діти 8-11 років мають здатність розрізняти виправдане і не виправдане насильство, а також знаходити комічне в насильстві. Діти більш молодшого віку (6-8 років) мають тенденцію програвати зміст побаченого по телевізору відразу після перегляду [3].

Насильство на телебаченні більше впливає на хлопчиків, які віддають перевагу фільмам з найменш жорстоким змістом (наприклад, комедії). Перегляд фільмів жахів збільшує страхи дітей, і в цьому багато що залежить від поведінки дорослих. Якщо поруч з дитиною знаходяться дорослі, котрі воліють дивитися сюжети, які демонструють

страх і страждання, то навколишній світ дитиною часто сприймається негативно. Виявлено також, що діти, батьки яких дивляться програми про насильство разом з ними, не обговорюючи зміст цих програм, дійсно можуть стати більш агресивнішими [1].

У початковій школі діти більше бояться телевізійних сюжетів, якщо змальовані в них події здаються можливими і особливо якщо вони відбуваються в умовах, схожих на умови життя самої дитини. Для захисту себе від страху дитина може ідентифікуватися з героєм. Ідентифікація з агресивним героєм серйозно впливає на збільшення рівня агресії. Діти бояться, коли ідентифікують себе з жертвою, але найчастіше дитина входить у роль агресора. Можна виділити причину чому діти люблять дивитися фільми жахів: вони очікують, коли сильне страждання призведе до щасливого кінця, і це робить їх щасливими; діти стурбовані власною вразливістю і залежністю, тому активно шукають ситуації – які можуть постачати їх інформацією про страхи; діти намагаються побороти свій страх через десенсибілізацію (тобто перегляд „страшилок”), яка при зменшенні страхів дуже ефективна [3].

Підлітки дивляться телевізор менше, ніж діти молодшого шкільного віку, тому що більше часу проводять поза будинком, віддаючи перевагу спілкуванню з друзями. Для багатьох підлітків ця зміна пріоритетів у джерелах інформації і означає перехід від дитинства до юності. Підлітки дивляться телевізор в основному в колі своєї родини. Фактором, який визначає інтереси і спрямованість поведінки у цьому віці, стає прослуховування популярної музики. З його реалізацією пов'язане вирішення таких підліткових проблем, як сепарація від батьків, одержання незалежності і встановлення міжособистісних стосунків. Спектр програм, які цікавлять їх розширюється. Підлітки все ще люблять комедії, проте менше дивляться мультфільми. Крім мультфільмів, які орієнтовані на дорослих, вони віддають перевагу драмам, де головні герої – такі ж підлітки. Дівчата надають перевагу мелодрамам, багато підлітків дивляться спортивні, музичні і науково-фантастичні програми. Менш популярною є пригодницька і злочинна тематика. Проте досить часто підлітки дивляться телевізор пасивно, для того щоб розслабитися, коли їм набридає спілкування з навколишніми або коли їм самотньо [2].

Вони вже не так міцно пов'язані з безпосереднім сьогоденням і можуть прогнозувати можливе майбутнє, усвідомлювати те, що стосунки на екрані – це не справжні стосунки, що вони орієнтовані на очікування глядачів і з приводу людської поведінки. Розуміння реальності, яке відбувається в підлітків, також характеризується здатністю до естетичного судження про дії, що відбуваються на екрані, засновані на оцінці якості телевізійної продукції, яка не повинна викликати відчуття штучності, яка демонструє події. При перегляді телепередач підлітки рідко актуалізують свої прагнення до пізнання і співпереживання, їм притаманна характерна низька концентрація уваги на тому, що показують по телевізору. Вони, як і дорослі, схильні пасивно сприймати те, що відбувається на екрані, навіть коли їм самотньо чи коли їм набридають. Підлітки більш критичні до змісту телепередач, ніж молодші діти, і набагато рідше будуть ідентифікувати себе з телевізійними героями. Ті, хто продовжує вірити в реальність того, що показують на екрані, й ідентифікуватися з жорстокими героями, будуть більш агресивними, особливо при наявності фантазій на агресивно-героїчні теми. Хоча наслідувальний характер насильства найчастіше приписується дошкільникам через недостатність їхнього життєвого досвіду і їхньої віри в реальність того, що показують на екрані, такі насильницькі дії, скопійовані з екрана телевізора, відтворюються підлітками. Програми часто описують методи вчинення злочину, що можуть скопіювати підлітки. Володіючи здатністю до абстрактного мислення, підлітки здатні планувати і відтворювати в реальному житті вигадану телеподію, виправивши ті недоліки злочину,

які у фільмі призвели його до невдачі. Оцінка підлітками справедливості і несправедливості часто своєрідна і відносна, що поряд з бунтарськими тенденціями і викликом традиційним умовностям робить їх єдиною групою глядачів, що може захоплюватися правопорушниками. Можна виділити наступні умови, що сприяють імітації злочинів, побачених у фільмах і телепередачах: сильна ідентифікація з героями телепередач; постійна сильна включеність у телепередачу на фантазійному рівні; здатність зробити реальний вчинок. Різні дослідження суїцидних проявів свідчать, що підлітки особливо схильні використовувати методи самогубства, які були показані по телебаченню, тим більше якщо вони вже застосовувалися ким-небудь у реальному житті [2].

Близько 80% підлітків дивляться фільми жахів, що їх лякають. Спостереження жорстоких сцен сприяє тому, що підлітки сприймають навколишню дійсність як жалюгідну і незначну, вони досить рідко дивляться телевизор, вважають себе менш захищеними перед злочинцями. Однак підлітки, які вважають насильство на екрані не реалістичним, не оцінюють навколишній їхній світ як надмірно жорстокий і страшний і не перебільшують почуття власної вразливості перед злочинністю. Крім того, підлітки, які самі були жертвами злочину, мають тенденцію непокладатися на телебачення як джерело достовірної інформації. Фільми жахів стають актуальними в контексті підліткових занепокоєнь із приводу питань сексуальності та статевої ролі ідентифікації. Дівчата – підлітки позитивно реагують на сцені, де жінка виступала в ролі жертви, рідше, ніж хлопці. Молоді люди більше насолоджуються фільмами жахів, якщо поруч з ними знаходиться злякана дівчина того ж віку. Разом з тим дівчата насолоджуються фільмами жахів більше, коли вона знаходяться в компанії молодого юнака, який не переляканий. Таким чином, спільний перегляд фільмів жахів надає можливість хлопцям демонструвати свою перевагу в ситуаціях, які їх лякають, а дівчатам дає можливість бути заспокоєними. Більшість підлітків віддає перевагу перегляду музичних програм, хоча телебачення не є ідеальним для трансляції сучасної музики. Численні соціологічні дослідження підтверджують цю думку: за різними оцінками, від 60 до 80% старших підлітків відзначають музичні програми як пріоритетні. Крім того, слід зазначити, що розповсюджене у відеокліпах насильство над жінками роблять музичну відеопродукцію менш привабливою для дівчат [1].

Підлітки 12-13 років – це одна із самих масових аудиторій серед споживаючих відеопродукції еротичного змісту, більшість з них спостерігають подібні сцени по телебаченню, у кінотеатрах, на відеокасетах щонайменше один раз на місяць. Цей інтерес підлітків до еротики пояснюється цілком природньо, але не можна не виразити деяке занепокоєння по відношенню до впливу порнографії на глядачів чоловічої статі. Як відзначають різні дослідники, демонстрація порнографічної продукції може привести до наступних ефектів: виправдання насильства стосовно жінки; зростає вплив деяких міфів про насильство, одні з яких, наприклад, стверджують, що жінки дійсно хочуть бути згвалтованими. На жаль, відомості про те, чи поширюються подібні міфи і на дівчатах, відсутні. Хоча можна припустити, що перегляд жорстоких порнофільмів підвищує рівень побоювань у дівчат і зменшує їхнє почуття власної гідності; зростає тенденція використання агресивних дій стосовно жінок. Так було доведено, що підлітки в більшій мірі, ніж дорослі, піддаються негативним впливам порнографії, тому що: самі молодші респонденти серед групи дорослих виявилися такими, що у меншій мірі піддаються впливу порнопродукції; недолік досвіду підлітків і сильний інтерес до сексуальних відносин призводить до того, що порнографія стає першим, а нерідко єдиним джерелом інформації про сексуальну поведінку; статево виховання в школах

спрямоване на вивчення впливу анатомічної будови на біологічну, тому підлітки звертаються до телебачення і відеопродукції, щоб більше довідатися про соціальні чи міжособистісні аспекти стосунків [4].

Таким чином, до початку підліткового віку на перегляд телевізійних програм у дітей іде менше часу, ніж раніше. Їхні інтереси в цьому віці стосуються питань незалежності, сексу, романтичних стосунків. Підлітки віддають перевагу музичним передачам, трилерам (особливо хлопчики), фільмам еротичного і навіть порнографічного змісту. Вони більше сумніваються в реальності телевізійного змісту і менше ідентифікують себе з телегероями. Тих, хто продовжує вірити в реальність телевізійного змісту й ідентифікувати себе з героями, небагато, але саме вони більш схильні до агресивних дій. Здатність до абстрагування і міркування на вищому рівні, а також тенденція до непокори формальним авторитетам можуть сприяти виникненню в підлітків бажання імітувати деякі види телевізійної агресії, злочинів і суїцидальних спроб. Виділяють основні ефекти впливу телевізійного насильства на дітей: вони можуть ставати менш чуттєвими до болю і страждань інших; діти з великою часткою імовірності можуть поводитися агресивно і завдавати болю іншим людям; діти можуть відчувати більше страху перед навколишнім світом. Сцени насильства на телебаченні відіграють важливу роль, тому що вони передають досвід поведінки в соціумі і призводять до того, що світ сприймається як поганий і небезпечний. Для жінок виявлений зв'язок між переглядом по телебаченню сцен з переслідуванням і страхом перед навколишнім світом. Також було виявлено, що багато хто з тих, хто проводить більше часу біля телевізора, характеризують навколишній світ як поганий, небезпечний. Ця оцінка у свою чергу робить таких глядачів більш відчуженими і викликає в них зневіру; діти, що часто спостерігають насильство по телевізорі, схильні вважати, що агресія є успішним і прийнятним способом досягнення цілей і рішення проблем. Вони в меншій мірі віддають перевагу креативним, природним способам вираження почуттів, подолання гніву і досягнення самоконтролю.

Література:

1. Бугера О.І. Вплив ЗМІ на процес формування особистості неповнолітнього (за матеріалами соціологічного дослідження) // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 6. – С. 117 – 120.
2. Бугера О.І. Засоби масової інформації як один з чинників впливу на протиправну поведінку неповнолітніх // Матеріали V Міжнародної наукової конференції студентів та молодих учених „Політ 2005”. – Київ: Національний авіаційний університет, 2005. – С. 532.
3. Гусейнов А.А. Понятие насилия //Толстой и современный мир. Тула: Изд-во Тул. гос. пед. ун-та, 1998.
4. Фурманов И.А. Агрессие и насилие,диагностика, профилактика и коррекция.- СПб.-2007.

УДК 378.03+796.01

О.В. Охріменко

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИКИ РУХІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. У статті розкривається зміст і особливості формування естетики рухів, теоретично обґрунтовується і експериментально перевіряються технології і